

2019-06-20

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande avseende SOU 2019:6 En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan

Institutet för framtidsstudier (hädanefter ”IF”) har inte bjudits in att lämna något yttrande avseende **SOU 2019: 6 En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan**. Eftersom betänkandet adresserar frågor av avgörande betydelse för institutets möjligheter att klara sitt uppdrag har vi emellertid ändå valt att komma in med ett sådant. Betänkandet innehåller en rad observationer som bidrar till den viktiga debatten om sektorns framtid. Vi måste emellertid också konstatera att en helhetssyn på forskningen som bedrivs i samhället saknas, att ett flertal av slutsatserna och resonemangen i betänkandet är illa underbyggda, att det saknas tillfredsställande konsekvensanalyser rörande många av de förslag som förs fram, samt att den verklighetsbeskrivning som ligger till grund för diskussionerna inte avspeglar komplexiteten hos de frågor och verksamheter som betänkande berör. Urvalet av referenser som används för att stödja verklighetsbeskrivningen är ensidigt och tillrättalagt, och det är mycket lätt att få misstanken att viktiga källor och erfarenheter utelämnats helt enkelt för att de inte stödjer utredarens slutsatser. Förslagen vilar med andra ord inte på en saklig och balanserad redovisning av befintlig kunskap, trots påpekandet på s. 16 om att styrning av högskolan bör vara kunskapsbaserad, och betänkandet utgör således inte ett adekvat underlag för de viktiga beslut som måste fattas om sektorns framtid. Nedan anges mer i detalj hur vi ställer oss till förslag som görs i betänkandet samt våra grunder för dessa ställningstaganden.

Vi är medvetna om att många andra remissinstanser har riktat en liknande kritik som den vi uttryckt ovan och vidareutvecklar nedan. Vi vill emellertid också särskilt framhålla den brist som utgörs av avsaknaden av diskussioner kring den funktion som institut och forskningsstiftelser såsom IF har inom sektorn och om vilka implikationer förslagen skulle ha för dessa.

Forskningsinstitutet spelar en central roll av flera skäl. De skapar möjligheter för karriärutveckling som kompletterar de som lärosätena står för. Detta gäller inte minst juniora forskare för vilka en postdoktorstjänst vid ett institut kan vara ett viktigt första steg i karriären. Vid IF har vi exempelvis anställt flera unga och mycket välmeriterade utländska forskare som flyttat hit och redan har eller är på god väg att permanent etablera sig i den svenska högskolemiljön. Forskningsinstitutet bidrar vidare till den akademiska friheten genom att forskarna blir mindre prisgivna gentemot ett fåtal större aktörer och får ökat handlingsutrymme vad gäller att hitta lämpliga miljöer för sin forskning. De ökar även möjligheten till nya långvariga samarbeten och samarbetsformer som inte lika lätt uppstår på lärosätena, till exempel av den typ som överskrider områdes- och fakultetsgränser. Sådana samarbeten kommer att vara av stor vikt inte minst vad gäller att skaffa kunskaper som krävs för att lösa de stora samhällsutmaningar vi idag står inför, till exempel inom miljöområdet och i och med framväxten av nya teknologier såsom maskininlärning och artificiell intelligens. Den diversitet och mångfald som IF och andra institut bidrar till, bland annat när det gäller karriärvägar och organisationsformer, är i själva verket avgörande för Sveriges möjligheter att bevara och fördjupa sin ställning som en ledande kunskapsnation. Vad betänkandets förslag om att forskningsmedel som idag fördelas av de statliga forskningsråden skall överföras till lärosätena kan förväntas medföra är emellertid att denna diversitet minskar. Vad gäller exempelvis IF så finansieras en stor andel av den forskning som bedrivs av anslag som forskare erhållit i konkurrens från råden ifråga, och om förslaget skulle medföras så kan verksamheten komma att minska avsevärt. I detta sammanhang bör nämnas att de medel IF erhåller från Vetenskapsrådet inom humaniora och samhällsvetenskap står i paritet med de som tilldelas mellanstora lärosäten såsom Örebro universitet (i innevarande års budget för ÄR-HS avsätts 5,3 mkr för IF medan Örebro får 4,9 mkr). Hur skulle den minskade verksamheten hos forskningsstiftelser såsom IF påverka sektorns diversitet? Hur skulle konsekvenserna för diversiteten kunna kompenseras i den nya ordningen? Inga resonemang förs i betänkandet om dessa viktiga frågor.

Våra mer specifika kommentarer är som följer:

4.6. IF **tillstyrker** en förändring i högskolelagen i syfte att i lagen markera att lärosäten och staten som huvudman skall främja och värna akademisk frihet.

I Sverige idag ser vi en ökande byråkratisk styrning av forskningen med fler och fler icke-vetenskapliga krav och pålagor – ett aktuellt exempel är att Forte, Formas och Vinnova ställt sig bakom ett förbud att publicera i vissa tidskrifter ("Plan S"). Politiker, byråkrater och universitetsledningarna litar inte på att fria forskare gör "rätt" val, och naggar därför gärna den akademiska friheten i kanten för att främja mål man ser som viktigare (jämställdhet, internationalisering, öppen vetenskap, etc.).

Det finns en stor risk att den förändring i lagen som föreslås bara blir en läpparnas bekännelse som inte kommer att få någon praktisk betydelse. Vi föreslår därför att man vidare utreder konkreta skrivningar i syfte att ge ett verkligt skydd för den akademiska friheten.

Vidare föreslår vi att man framhåller inte bara lärosätenas, utan även forskningsinstitutens, roll som en självständig och kritiskt reflekterande kraft.

4.6. IF **tillstyrker** förändring i högskolelagen i syfte att i lagen markera lärosätenas och den enskilda lärarens frihet i utbildningens utformning samt lärarens och forskarens möjlighet till deltagande i beslut och beredning av frågor som rör forskning och utbildning

Vi är positiva till de föreslagna förändringarna, men vi tycker att man i skrivningen tydligt bör hålla isär frihet och autonomi *för enskilda forskare och lärare* och frihet och autonomi *för lärosäten*. Vi ser en större vikt av att betona individers snarare än organisationers autonomi.

4.6 IF **avstyrker** en förändring i högskolelagen i syfte att markera att det normalt ska ingå både utbildning och forskning i tillsvidareanställda vetenskapligt kompetenta lärarens arbetsuppgifter.

Vi anser att både utbildningens och forskningens kvalitet gagnas av specialisering. Att forska och att undervisa är två väldigt olika uppgifter och det finns ofta skäl för att de som har särskild talang eller intresse för bara för en av dessa uppgifter. Alla forskarutbildade är inte lika bra forskare, men även de som är sämre forskare kan vara excellenta pedagoger och duktiga på att sammanfatta och förmedla kunskap. Skälen för att garantera varje pedagog forskning är därför svaga. Däremot finns det goda skäl för att varje forskare bör delta i utbildningen. Toppforskare kan förvisso vara svaga pedagoger men för att säkerställa en forskningsanknuten utbildning av hög kvalitet och aktualitet är deras engagemang och närvaro inom utbildningen central. Vi anser därför att det normalt ska ingå utbildning i tillsvidareanställda vetenskapligt kompetenta lärares arbetsuppgifter.

4.6. Vi **tillstyrker** en förändring av högskolelagen som markerar lärosätenas ansvar att främja och värna det kollegiala ansvaret och inflytandet.

Det kollegiala inflytandet utgör ett viktigt inslag i lärosätenas interna styrning och är en självklar utgångspunkt i bedömningar av forskningens kvalitet. Möjligheten att begränsa det kollegiala inflytandet som bland annat är konsekvensen av ”autonomireformen” har följaktligen haft negativa konsekvenser för lärosätena. Det är därför positivt att utredningen betonar dessa värden genom ett tillägg till HL. Det bör dock betonas att kollegial sakkunnigbedömningar av forskning har en framträdande roll också utanför lärosätena, inte minst i processerna för tilldelning av forskningsanslag från forskningsråden. Om dessa medel delvis överförs till lärosäten som får möjlighet att fördela dem efter eget gottfinnande är risken – vilket påpekats av ledande forskare (Arrhenius, Garsten och Rothstein, DN-debatt 1475 2019) – att utrymmet för kollegiala sakkunnigbedömningar minskar. Den potentiella konflikten mellan att garantera ”peer review” i forskningsfinansieringen och olika metoder för forskningsfinansiering har inte tillräckligt beaktats av utredningen.

5.1.1 IF **avstyrker** en samlad proposition för högre utbildning och forskning vart fjärde år

Högre utbildning och forskning har olika behov och förutsättningar som en gemensam proposition riskerar att missa. I en samlad proposition är risken särskilt stor att forskningsfrågor

inte får den uppmärksamhet de förtjänar. En stor del av svensk forskning sker utanför undervisande institutioner och har ingen naturlig länk till utbildningssektorn, vilket också talar emot en samlad proposition.

5.2.3 IF **delar bedömningen** att regeringens styrning av högre utbildning och forskning ska ha ett långsiktigt perspektiv, men **ställer sig neutrala** till att detta ska uttryckas i fyraåriga regleringsbrev. Vi **avstyrker** att regleringsbreven formuleras med utgångspunkt i en samlad proposition för utbildning och forskning (se 5.1.1).

5.2.3 IF **ställer sig neutrala till** att det gemensamma regleringsbrevet tas bort.

5.2.3 IF **avstyrker** förslaget om ytterligare styrning via dialogbaserade överenskommelser

Långsiktighet i styrningen är i grunden positivt. Den nuvarande ordningen har dock en naturlig koppling till regeringens budget och vi ser inga problem med den ordningen så länge det samtidigt finns ett långsiktigt perspektiv i grunden. Vi bedömer att den föreslagna modellen, med fyraåriga regleringsbrev kombinerat med mer kortsiktiga dialogbaserade överenskommelser, riskerar att leda till en stor byråkrati som inte gagnar kvalitet i utbildning och forskning.

5.4.2 IF **tillstyrker** att det inrättas en analysfunktion med uppdraget att göra samlade och oberoende analyser och uppföljningar, men bara om det kan tillskjutas nya medel för en sådan funktion. IF **avstyrker** att en sådan funktion inrättas genom en omfördelning inom ramen för de resurser som tilldelas högre utbildning och forskning. Vi **tillstyrker** att analysfunktionen ges mandat att själv välja frågeställningar och metoder för sina analyser samt hur de sprids, givet att detta mandat ges till personer som är oberoende och har vetenskaplig kompetens.

5.4.2 IF **avstyrker** att analysfunktionen inrättas som en kommitté som utgörs av en expertgrupp med ledamöter från olika delar av samhället. IF **föreslår i stället** att analysfunktionen inrättas som ett forskningsinstitut med högt kvalificerade forskare

Vi instämmer med utredarens bedömning att planering och styrning av svensk forskning och högre utbildning behöver vila på robust evidens. Det är dock naivt att tro att detta bara handlar om tillgång till kunskap – det aktuella betänkandet är i sig själv ett tydligt exempel på oförmågan att beakta befintlig kunskap som går emot den egna förförståelsen. Redan idag görs ett gediget

analysarbete av t.ex. VR, UKÄ och Statskontoret, och mycket vore vunnet om denna kunskap användes på ett förutsättningslöst sätt.

Vi tycker att det analysarbete som görs idag av t.ex. VR håller hög kvalitet, och det är viktigt att säkerställa att befintlig kompetens tas tillvara. Samtidigt delar vi betänkandets bedömning att en särskild analysenhet kan främja långsiktig kompetensuppbyggnad – men bara om den utformas på rätt sätt. Ett forskningsinstitut med en egen kvalificerad analyskompetens skulle säkra långsiktighet, kontinuitet och stabilitet i kunskapsuppbyggnaden, och är därför att föredra framför en kommitté som beställer analyser från olika externa experter. Vi tycker också att förslaget att analysenheten ska styras av representanter för olika intressegrupper rimmar illa med idén om oberoende analyser. Analysfunktionen bör styras av oberoende och högt meriterade personer med vetenskaplig kompetens.

Vi är *mycket kritiska* till idén att finansiering av analysfunktionen kan ske genom en omfördelning inom ramen för de resurser som tilldelas högre utbildning och forskning.

6.1 IF delar inte bedömningen att styrning av universitet och högskolor ska sträva mot att utbildning och forskning knyts närmare samman, och vi delar inte heller bedömningen att lärosätena aktivt ska arbeta med att ändra anställdas attityder.
--

Vi ser utredningens inställning till att tätare knyta samman utbildning och forskning som dogmatisk. Det finns ingenting som säger att samhällets utbildnings- och forskningsbehov går hand i hand. Målet måste vara att få maximal utdelning i kvalitet på forskning och undervisning, och en ökad press på att samma individer måste göra både forskning och utbildning är kontraproduktivt. Vi är av samma skäl negativa till en samlad proposition, och ett samlat basanslag, för utbildning och forskning. Kvalitet i utbildning och forskning kan i flera fall gynnas av ett samlat perspektiv, men i flera andra fall är situationen den motsatta, och vi tycker att bedömningen av vad som är bäst i olika fall måste lämnas till lärosäten och deras anställda. Vi är också kritiska till att utredaren ser universitetsanställdas attityder som felaktiga och i behov av korrigering via statlig styrning.

6.6.1 IF **avstyrker** förslaget att andelen direkta statsanslag inom den närmaste åttaårsperioden ska utgöra minst hälften av de totala forskningsintäkterna vid universitet och högskolor (6.6.1), och förslaget att denna ökning ska finansieras genom att minska de medel som delas ut från statliga forskningsfinansiärer (9.4.2).

Vi är *mycket kritiska* till detta förslag. Av universitetens och högskolornas totala forskningsintäkter kommer 70 procent från statliga medel: 44 procent från direkta statsanslag, 15,5 procent från statliga forskningsråd, och 10,5 procent från övriga statliga myndigheter (Utredningens Bilaga 4, Tabell 1 samt UKÄs årsrapport 2018). Av övriga finansiärer står privata finansiärer för 15,6 procent (det vill säga lika stor andel som de statliga forskningsråden), och utländska finansiärer för 7 procent.

Att sätta ett mål om att en given *andel* (50 procent) av universitetens *totala intäkter* ska utgöras av direkta statsanslag är direkt olämpligt eftersom staten inte kontrollerar de totala intäkterna. Privata organisationer utan vinstsyfte ökade under tioårsperioden 2007-2017 sina reala bidrag till forskning med över 75 procent, och de utländska medlemmarna anslagsgivarna med knappt 40 procent (UKÄ Årsrapport 2018, s.151). Sådana tillskott, från t.ex. Wallenbergstiftelserna, Riksbankens Jubileumsfond eller ERC ökar universitetens totala intäkter och måste rimligen bara ses som något positivt, även om de leder till att de direkta statsanslagen utgör en minskad *andel* av intäkterna.

Om staten ska sätta mål måste dessa relatera *enbart* till den del av universitetens finansiering som man själv kontrollerar. Av de statliga medlen för forskning går alltså i nuläget den överlägset största delen – 63 procent – via direkta anslag, 22 procent via forskningsråden, och 15 procent via andra myndigheter. Den ökning av de direkta anslagen som utredningen rekommenderar skulle innebära att över 71 procent av statens medel till forskning skulle gå via direktanslag, med mindre än 29 procent kvar till forskningsråd och andra myndigheter. Om inte budgeten utökas kraftigt så är detta en dramatisk minskning av den konkurrensutsatta statliga finansieringen.

Radikala förändringar kräver stabila kunskapsunderlag. I utredningen anför man (s.267) att ”en alltför hög andel extern finansiering [medför] enligt vår mening ett antal negativa effekter eller risker”. Det är symptomatiskt att man säger just ”enligt vår mening”, eftersom förslaget inte grundas i tillgänglig evidens. Läsningen av litteraturen är ensidig och referenser har selekterats för att argumentera för den uppfattning man redan har. Avsnittet där frågan behandlas heter ”Nackdelar och risker med för hög andel externa medel” och det finns ingen diskussion om fördelar. Det finns inte någon diskussion om vad ”alltför hög” är, och ingen reflektion kring möjligheten att de statliga forskningsrådets 15,5 procent av den totala finansieringen kanske till och med är för låg.

I betänkandet uttrycker man oro för att externa medel kan inverka negativt på forskning inom samhällsviktiga områden, tvärvetenskaplig forskning, eller forskningens förnyelse. Man gör flera häpnadsväckande påståenden, t.ex. att en minskad andel externa medel ger ”ökat utrymme att utveckla forskningsfrågor som kanske inte passar dagens utlysningar men kan leda till större genombrott över tid.”(s.270). Man implicerar därmed, helt utan evidens, att universiteten är bättre än forskningsråden på att främja samhällsviktig, tvärvetenskaplig eller nyskapande forskning. Än mer häpnadsväckande är synen på kollegial granskning (s. 131) ”peer review-systemet med kollegial bedömning av forskning i samband med medelsansökan och meritering bygger på en samsyn på vad som utgör forskning av hög kvalitet som också bär med sig vissa risker för standardisering inom disciplinerna som kan hämma förnyelse och profilering.” Så vad är alternativet? Hur ska kvalitet vid medelsansökan och meritering bedömas om inte genom peer review?

Öppna och fria utlysningar, där den bästa forskningen ges samma chans att få medel oavsett vilken högskola man kommer ifrån och oavsett vilken tjänst man har, är – i motsats till vad utredningen anför – en viktig motor i forskningens förnyelse. Dessutom är de kvalitetsdrivande och främjar forskningens frihet. Konkurrensutsättning av medel stimulerar forskare att arbeta igenom sina idéer och se på sin egen forskning med kritiska ögon. Fria medel som söks i bred konkurrens ger fokuserade projekt som kvalitetsgranskas och följs upp genom väl etablerade rutiner. En nedskärning av de medel som fördelas via forskningsråden kommer att försämra de

bästa forskarnas möjligheter att forska, vilket kommer att påverka svensk forsknings framsteg och konkurrenskraft negativt.

6.6.3 IF **delar bedömningen** att basanslagens användning ska följas upp, men vi **avstyrker** att det sker genom dialogbaserade överenskommelser. IF **är positiva till** ett nationellt ramverk för utvärdering av forskning, givet att detta fokuserar på forskningskvalitet.

Lärosätenas interna fördelning av basanslag bör vara transparent och ske på väl motiverade grunder, och uppföljningen bör fokusera på om fördelningen optimerar kvalitet i utbildning och forskning. Utvärdering av forskning måste göras av oberoende och vetenskapligt kompetenta personer och fokusera på kvaliteten i den producerade forskningen snarare än på kvalitetsarbete, planer, och processer.

6.6.4 IF **är negativa till** styrning mot olika forskningsområden genom riktade utlysningar via forskningsfinansierande myndigheter eller särskilda satsningar

Riktade och snävt avgränsade utlysningar bör minimeras. De signalerar att man inte har tilltro till forskares förmåga att identifiera viktiga forskningsfrågor, de begränsar forskningens frihet, och de reducerar poolen av potentiella sökande. Statens forskningsfinansiering ska i möjligaste mån främja fri forskning.

6.6.5 IF **tillstyrker** att en översyn av den statliga externa finansieringen av forskningen görs.

Här ser vi det som särskilt viktigt att översynen beaktar forskningens frihet. När det gäller externfinansieringen finns två inslag som bör minimeras: (1) Snävt formulerade utlysningar, som begränsar forskares frihet att formulera frågeställningar, och ger en mindre pool av presumtiva sökande. Dessa är inte kvalitetsdrivande. (2) Icke-vetenskapliga krav på ansökningar (t.ex. att redovisa internationalisering, mångfald, jämställdhet, datahantering, kommunikation, samverkan, nyttiggörande) tar fokus från den vetenskapliga kvaliteten och uttrycker en brist på tillit till forskares förmåga att hantera dessa frågor som ett naturligt inslag i forskningsprocessen.

De statliga forskningsråden är i allt väsentligt välfungerande, men vi ser ett stort behov av en genomlysning av den externa finansiering som ges via andra myndigheter, t.ex.

Försäkringskassan, Kronofogden, MSB, Naturvårdsverket, och Skolforskningsinstitutet. Det behöver säkerställas att processerna är transparenta och säkrar hög vetenskaplig kvalitet och forskningens frihet, och att man attraherar tillräckligt många högkvalitativa ansökningar. En möjlighet som bör utredas är att de statliga forskningsråden tar över ansvaret för myndigheternas utlysningar, för att säkra kvalitet, vetenskaplighet och likvärdighet.

7.2 IF ställer sig neutralt till att man ändrar högskolelagens skrivning om samverkan

Vi bedömer det som osannolikt att den föreslagna ändringen av högskolelagen kommer att ha några praktiska konsekvenser.

7.4; 7.5 IF ställer sig neutralt till att utvärdering av samverkansarbete görs av UKÄ inom ramen för det nationella kvalitetssäkringssystemet och eventuellt i särskilda tematiska utvärderingar, samt inom ramarna för de lärosätesspecifika överenskommelserna

Vi bedömer att samverkan är utomordentligt svår att utvärdera, men om sådana utvärderingar ska göras så framstår det föreslagna upplägget som rimligt.

7.6 IF avstyrker förslaget om utlysningar av medel för samverkan som söks av lärosätet

Vi bedömer att detta förslag är för vagt beskrivet för att kunna tillstyrkas. Förslaget tycks innebära att fördela pengar genom utlysning men sedan utbetala dessa på lång sikt som direkta medel. Proceduren är oklart beskriven. Det är också oklart hur dessa pengar ska fördelas inom lärosätet.

8.3 IF **tillstyrker** förslagen att tidigare beslutade principer för rekryteringsmålen för professorer inte längre ska gälla, och att nuvarande form för lärosätes specifika mål för andelen kvinnor vid nyrekrytering av professorer bör upphöra.

8.3 IF **delar inte** bedömningen att regeringen bör fortsatt ha jämställdhetsintegrering som huvudsaklig strategi för ökad jämställdhet inom högskolan.

8.3 IF **delar inte** bedömningen att jämställdhet bör finnas med som ett bedömningsområde i kvalitetssäkringssystemet för utbildning och forskning.

8.3 IF **delar inte bedömningen** att utvärderingar och indikatorer för uppföljning bör utvecklas vidare inom området för att utgöra underlag för nationell uppföljning och jämförelse.

I övriga delar av betänkandet betonar man styrning baserad på tillit till aktörernas inre motivation, professionella normer och flexibilitet. Man betonar också att extern kontroll och kvantitativa mått riskerar att ge ett fokus på mått i stället för mål. När det gäller jämställdhet tycks man dock inte lita på lärosätenas egen förmåga, utan är positiva till en omfattande byråkratisering (jämställdhetsintegrering), standardiserade indikatorer, kontroller och nationella jämförelser. Vi bedömer att man bör ha tillit till att lärosätena själva har den kompetens och det engagemang som krävs för ett gott jämställdhetsarbete anpassat till den egna organisationens struktur och behov. Vi avstyrker därmed alla förslag som innebär ökad kontroll och ökad byråkratisering av jämställdhetsarbetet.

I betänkandet anförs att jämställdhet ska bedömas som en aspekt av kvalitet i utbildning och forskning i utvärderingar av lärosäten, men det saknas argument för varför detta perspektiv gagnar jämställdhetsarbetet. Vi ser jämställdhet som en rättighetsfråga som bör bedömas separat från frågor om forskningens och utbildningens kvalitet. I UKÄs första lärosätesgranskningar ger man omdömet ”ifrågasatt kvalitetssäkringsarbete” om jämställdhetsperspektiv saknas, förekommer sparsamt, eller inte examineras i någon av de granskade utbildningarna. Vi bedömer att sådana rigida krav på jämställdhetsperspektiv inte främjar kvalitet i utbildning och forskning.

Det är viktigt att män och kvinnor har samma strukturella förutsättningar och möjligheter till en akademisk karriär. I betänkandet framhåller man det som ett jämställdhetsproblem att män och

kvinnor har olika preferenser och tenderar att välja olika utbildningsinriktningar. Vi är tveksamma till att ett sådant perspektiv är relevant för frågor om styrning och resurstilldelning.

Jämställdhetsarbetet i akademien måste vila på en korrekt verklighetsbeskrivning. Betänkandet hävdar (med referenser till Sekretariatet för Genusforskning) att anslagsfördelning är till kvinnors nackdel, att kvinnor tenderar att komma sämre ut vad gäller forskningsfinansiering, och att kvinnor inte tilldelas forskningsmedel på lika villkor. Detta stämmer inte. Från de statliga forskningsfinansiärernas årsredovisningar för 2018 kan vi se att beviljandegraderna hos Forte var 11,8 % för kvinnor och 11,1 % för män, hos Formas 22,5 % för kvinnor och 20,4 % för män, och hos VR 20 % för kvinnor och 21 % för män. Givetvis kan man bedöma också andra aspekter av anslagsfördelningen, såsom summa utbetalade medel, andel sökande av vardera kön, och beviljandegrad för olika anslagsformer – men i forskningsrådets ambitiösa kartläggningar av jämställdheten framträder inga systematiska nackdelar för kvinnor. Eftersom forskningsråden lyckas bättre än lärosätena i att nå jämställda utfall kan jämställdheten gynnas av att mer pengar förmedlas via forskningsråden.

9.2.1 IF **avstyrker** förslaget om att slå ihop forskning och utbildning till en verksamhetsgren som finansieras med ett samlat anslag.

Forskning och utbildning har olika behov och förutsättningar och för att dessa ska mötas på bästa sätt bör verksamhetsgrenarna bedömas, tilldelas medel, och följas upp separat.

9.4.1 IF **avstyrker** förslaget att ökad utbildningsvolym per automatik ska leda till ökad tilldelning för forskning

Syftet med att ge medel för forskning måste vara att få maximal nytta i form av forskning av hög kvalitet. Forskningsmedel bör fördelas baserat på kvalitetskriterier och inte som en ”belöning” för utbildningsvolym.

9.4.1 IF **föreslår** att man återinför indikatorbaserad fördelning av medel

Sedan 2009 har delar av anslagsmedlen dessutom tilldelats genom fördelning efter så kallade kvalitetsindikatorer. Kvalitetsindikatorerna har fram till 2017 varit externa medel samt vetenskaplig produktion (publiceringar och citeringar).

I betänkandet anförts att den indikatorbaserade fördelningen av medel gynnade stora och etablerade forskningsmiljöer, och att den avskaffades för att stärka forskningen vid de mindre högskolorna. Detta är ett mycket dåligt beslut, eftersom det med största sannolikhet kommer att leda till mindre utdelning av högkvalitativ forskning. All forskning är helt enkelt inte lika bra, och att sprida pengar tunt över ett stort antal högskolor ger dåliga förutsättningar för forskning på hög internationell nivå.

Vi delar inte utredarens negativa attityd till att använda kvantitativa kvalitetsindikatorer baserade på publiceringar och citeringar. Befintliga mått är inte perfekta, men de indikerar att forskningen klarar en kollegial granskning, sprids, och blir läst och uppmärksammas – och dessa indikatorer korrelerar dessutom högt med mer resurskrävande kollegiala kvalitetsbedömningar. Vi är kritiska till att ha kvalitetsmål för forskningen som fokuserar på processer och planer, medan det allra viktigaste – forskningsproduktionen – över huvud taget inte mäts utan helt blir en fråga om tillit till lärosätets egna normer. Vi föreslår därför att kvantitativa kvalitetsindikatorer används i såväl mål och styrning som i resurstilldelning.

9.4.2 IF **avstyrker** förslaget att andelen direkta statsanslag inom den närmaste åttaårsperioden ska utgöra minst hälften av de totala forskningsintäkterna vid universitet och högskolor (6.6.1), och förslaget att denna ökning ska finansieras genom att minska de medel som delas ut från statliga forskningsfinansiärer (9.4.2).

Vi är starkt negativa till detta förslag. Se ovan under 6.6.1

Beslut i detta ärende har fattats av IF:s VD Gustaf Arrhenius, efter förberedande arbete av Carina Mood (forskningsledare vid IF), Ludvig Beckman (forskare), samt Folke Tersman (stf VD IF).

Institutet för Framtidsstudier

Gustaf Arrhenius

VD